

REVITALIZACE NÁVSI A MEZILIDSKÝCH VZTAHŮ

BEDŘICHOVICE NAD TEMŽÍ

KATEŘINA ŠEDÁ, JITKA RESSOVÁ, DAVID ZAJÍČEK, RADIM PEŠKO
TEXT ALEŠ PALÁN

Dostat do Londýna úplně všechny Běžná náves malého jihomoravského dědiny? Ani náhodou. Na téhle stojí londýnská telefonní budka a dětská prolézačka ve tvaru červeného dvouposchodového autobusu. Dlažba evokuje řeku Temží. Na začátku stál záměr výtvarnice Kateřiny Šedé založit v Bedřichovicích poblíž Brna nový svátek. Tato idea se v průběhu let zhmotnila do rekonstrukce zdejší návsi s londýnskými prvky.

Ohlas na britskou metropoli připomíná výlet osmdesáti obyvatel Bedřichovic do prestižní galerie Tate Modern před pěti lety. Tady se bedřichovští jeden den chovali jako doma: umývali auta, hráli nohejbal, pleli zahrádku – to vše bez plotů, které je v obvyklém prostředí dělí. Mohli se tak vidět novými očima, vesnice byla přenesena do města.

Akce byla široce medializována, výprava třetiny vesnice do Anglie ale nebyla samozřejmostí. Někteří obyvatelé Bedřichovic se obávali, že si na místě budou muset koupit předraženu sadu nádobí (tehdy se těmto praktikám ještě neříkalo šmejdi), nebo jim kdosi v nepřítomnosti vykrade domy. Když Kateřina se svými asistentkami obcházela vesnici a zvala lidi do Londýna, setkávala se s nedůvěrou. „Co tím sledujete? Kdo za vámi stojí? Bude to zadarmo? – To přece není možné.“ Jeden občan na výtvarnici vyrukoval s takovou smršťí sprostoty, která se potkává snad jen na facebooku. Před nadávkami se dalo snad jen utéct, nebo se jim postavit se stejnou rozhodností. Kateřina Šedá udělala něco jiného. „Proč si myslíte, že je to úplná kravina a že s tím mám jít do...?“, zajímala se. Dotyční rychle práskl dveřmi, ale postoj výtvarnice byl zjevný už z tohoto krátkého konfliktu. Nešlo jí o to dostat jen lidi do Londýna. Šlo jí o to je pochopit a rozhybat.

Získat většinu obce Bedřichovští si to v Londýně užili a mohlo se zdát, že všechno končí. Ani Kateřina nepředpokládala, že v Bedřichovicích prožije dalších pět let. Proč tedy pokračovala? „I přesto, že londýnská akce byla velmi úspěšná a obyvatele Bedřichovic k sobě prokazatelně přiblížila, uvědomila jsem si, že místní zároveň rozdělila – na ty,

co v Londýně byli, a na ty, co ne,“ říká dnes. „Zároveň se účastníci neustále ptali, kdy Londýn přivezu do Bedřichovic a kdy do vesnice pozveme londýnské malíře.“ – Ti při akci v centru Londýna seděli na vybraných místech a podle fotografií Michala Hladíka malovali Bedřichovice. Kateřina Šedá později tyto obrazy bedřichovickým věnovala. Tímto gestem i dalšími akcemi se pokoušela o opak londýnské anabáze, tedy přesunout město do vesnice. „Londýňané“ byli navíc skupinou, která měla podle výtvarnice potenciál něco zajímavého společně vytvořit a pracovat dlouhodobě. „Zároveň jsem to vnímala jako skutečnou výzvu, zda dokážu pět let pracovat na jednom místě a pro svou myšlenku postupně získat většinu obce,“ říká Kateřina Šedá. Bedřichovická pětiletka se tak rozjela.

Každoročně 3. září, tedy ve výroční den akce před Tate Modern, prožily Bedřichovice v režii Kateřiny Šedé nový svátek. Během pěti let vyšly tři slovníky, dva kalendáře, dva diáře, plakáty, pozvánky a množství dalších tiskovin. To vše postupně vygenerovalo vlastní grafický jazyk, za kterým stojí grafik Radim Peško. „Žiju v Londýně, takže mám spoustu věcí nakoukaných. A protože jsem vyrůstal na moravské vesnici, měl jsem výhodu na obou stranách. Bez této znalosti obou stran by londýnské prvky působily vykalkulovaně

a nepatřičně,“ říká Peško.

Bedřichovice ožily. Děti z vesnice provozovaly Bedřichovické zpravodajství, obyvatelé se každý rok hromadně fotili, když byl zdejší kulturní dům zavřený, odehrály se oslavy narozenin nejstarších obyvatel vesnice v Moravské galerii v Brně. Byl to běh na dlouhou trať, mnoho akcí na veřejnost vůbec neproniklo.

„Byly doby, kdy jsem si po řadě složitých situací nepřála nic jiného, než aby byl projekt u konce. Současně jsem si ale uvědomovala, že to je součást procesu, po kterém jsem vlastně prahla. Už na začátku jsem věděla, že každým rokem bude náročnost jednotlivých akcí stoupat – nejen v rámci toho, že musím vždy přijít s novým a silným konceptem, ale hlavně proto, že jsem chtěla zapojit stále více obyvatel, kteří nebyli projektu nakloněni. K mému velkému překvapení se tak postupem času skutečně stalo,“ uvádí Šedá. V Londýně bylo v roce 2011 osmdesát obyvatel, následující rok se počet účastníků nového svátku zdvojnásobil a stoupal i nadále. „Nešlo však jen o anonymní narůstající číslo, doslova jsem bojovala o jednotlivce, kteří se před mými očima postupně měnili,“ usmívá se výtvarnice. Když byla letos 3. září slavnostně otevřena náves, potkala tam nadšence i někdejší zaryté odpůrce.

Jak to celé vzniklo? V říjnu 2013 zavolal Kateřině Šedé tehdejší starosta Šlapanic Jaroslav Klaška s návrhem společně vypracovat plán na rekonstrukci kulturního domu. Na ní se mělo dosáhnout z dotace Regionálního operačního programu. Ukázalo se však, že EU zrovna vypsalala výběrové řízení na veřejná prostranství a středy obcí. „Okamžitě mě napadlo, že to je přesně věc, která Bedřichovicím chybí – společný prostor uprostřed obce, kde by mohla většina obyvatel trávit čas společně,“ vzpomíná Šedá. S architektky Jitkou Ressorovou a Davidem Zajíčkem, starostou Jaroslavem Klaškou, zastupitelem z Bedřichovic Ivanem Vavrem a grafikem Radimem Peškem podala návrh na revitalizaci návsi pod názvem Bedřichovice nad Temží. „Návrh jsem opřela o svoji původní myšlenku přenést londýnskou atmosféru do obce natrvalo, a tím do Londýna dostat úplně všechny,“ říká.

Londýnské prvky měly podle zastupitelů dodat žádosti na atraktivitu, která by tak vybočila z řady dalších. Povedlo se. „Kateřina se na mě obrátila, jestli mi to celé nepříjde jako blbost, a jestli je možné něco takového udělat. Mě přišlo, že by to šlo. Říkala jsem si, že všechny architektonické projekty nemusí být vážné, ale může tam být určitá míra nadsázky,“ přemítá architektka Jitka Ressorová. Projekt se

podarilo dotáhnout do konce i díky podpoře nového vedení šlapanické radnice v čele se starostkou Michaelou Trněnou.

Hlavním cílem návrhu bylo zkultivovat střed obce a vytvořit funkční náves. „Vedení obce požadovalo zachovat dětské hřiště, obnovu antukového hřiště a vyřešení nových inženýrských sítí (přeložení komunikace si vyžádalo přemístění trafostanice, přeložení vedení ze vzdušného na zemní a přemístění zásobování do objektu bývalé samoobsluhy – nyní v soukromém vlastnictví),“ vysvětluje architektka. Její snahou bylo, aby se londýnské prvky staly inherentní součástí návrhu, aby byly funkční a působily ve vesnici o třech stovkách obyvatel samozřejmě.

V zásadě šlo o inspiraci prostorem před Tate Modern. „Hodně prvků je pro nezasvěcené na první pohled skryto. Na části návsi byl použit stejný materiál jako před Tate, kamenný koberec doplněný o výsadbu bříz. Doslovná je jen telefonní budka – chtěli jsme originál z Anglie. Nejsvobodnější použití bylo na dětském hřišti,“ uvádí architektka.

„Pokud o to někdo stál, byl jsem u všeho, co z mého soudu potřebovalo nějaký zásah nebo „expertizu.“ I když se z pohledu zvenci může zdát, že jde o detaily, myslím, že bez nich by celá věc nefungovala tak dobře, protože by buď zůstala v rovině vtípu, nebo

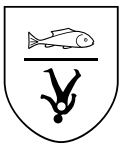
byla roztříštěna do více či méně úspěšně vyřešených jednotlivostí,“ vysvětluje grafik a dlouholetý spolupracovník Kateřiny Šedé Radim Peško. Jeho rukopis tak nese například nový bedřichovický znak, opona, orientační systém, infotabule, vývěsní štít hospody i pivní tácky.

Pokud bychom podle jeho slov úlohu designera definovali jako pouhý doplněk, tak by design při podobných akcích sloužil jen jako balící papír. „Pokud si ale designera definujeme jako toho, kdo různorodý materiál dokáže poskládat do celku a dát mu jasnou formu, která kolikrát determinuje i další kroky celého projektu, je role designu v takto složitých věcech vlastně nezastupitelná,“ uvádí Radim Peško. „Neřešili jsme tu jen vzhled, či funkci věci, ale i jejich opodstatnění, smysl jejich existence,“ shrnuje.

Nová podoba bedřichovické návsi se rodila ve společném dialogu výtvarnice, architektů, grafika, vedení obce i samotných obyvatel. Studie se veřejně prezentovaly občanům, kteří mohli vznášet své připomínky. „Obecně mi přijdou vstupy od laické veřejnosti přínosné hlavně při formulaci zadání, kdy se řeší, co má na daném místě vzniknout. Ale při posuzování kvality výsledného návrhu, má mít podle mě slovo hlavně odborná veřejnost,“ zamýšlí se Jitka Ressorová. Výsledná podoba bedřichovické návsi se od původních představ liší jen v detailech. „Jediným kompromisem je budova bývalé samoobsluhy, která se nachází přímo na návsi a kterou by bylo nejlepší trvale odstranit, aby mohl vzniknout větší prostor pro dětské hřiště. To ale nebylo možné v takto krátkém časovém horizontu udělat; snad se to podaří někdy v budoucnu,“ uvažuje Kateřina Šedá. Že by tedy ani tento konec nebyl definitivní?

LONDÝN NA NAŠÍ NÁVSI:
LONDON ON THE VILLAGE SQUARE:

Rozcestníky
Fingerposts

Telefonní budka
Red Telephone Box

Čihlová zeď
Red-brick Wall

BEDŘICHOVICE NAD TEMŽÍ

Dnes se to zdá nepochopitelné, ale je to skutečně tak: Řeka Temže jihomoravskými Bedřichovicemi neprotékala odjakživa. Obec se po dlouhá staletí musela spokojit s potokem Řičkou. Temže se do Bedřichovic vřela až v roce 2015. Jak k tomu došlo?

BEDŘICHOVICE UPON THAMES

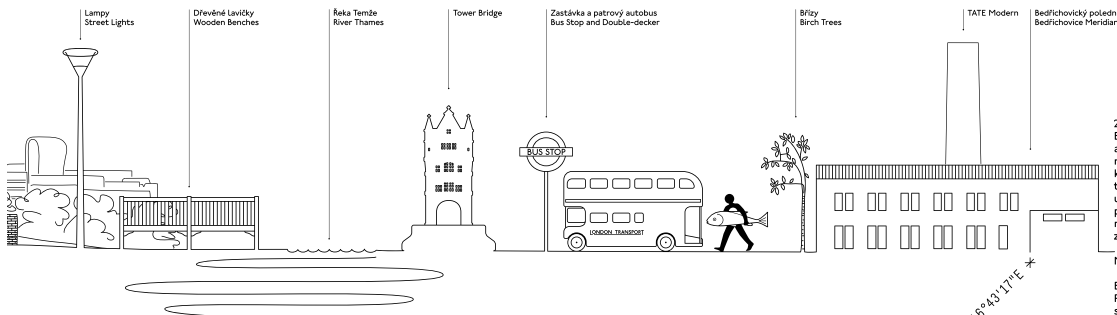
Today it seems inconceivable, but the fact remains: The River Thames has not always flowed through Bedřichovice in South Moravia. For centuries the village had to make do with the brook called Řička. The Thames did not flow into Bedřichovice until 2015. How did this come about?

Všechno začalo 3. září 2011, když výtvarnice Kateřina Šedá vzala Bedřichovice do Londýna. Osmdesát obyvatel se před galerií Tate Modern chovalo jako doma: zametali, okopávali zahrádku, sportovali... Teprve v anglickém velkoměstě se Bedřichovičtí uviděli beze zdí, které je jinak dělí. Široce medializovanou akcí Od nevidím do nevidím začala „bedřichovická pětiletka“.

Během ní se obyvatelé obce každoročně společně vyfotografovali, děti založily Bedřichovické zpravodajství, když se rekonstruoval kulturní dům, odehrávaly se pravidelné akce v brněnské Moravské galerii. V průběhu těchto Let vznikla bedřichovická edice (konverzační příručky, diáře a kalendáře). Hlavní akcí bylo ustanovení nového svátku – samozřejmě ve výroční den Londýnské anabáze – 3. září.

It all began on 3 September 2011, when the artist Kateřina Šedá took Bedřichovice to London. Eighty villagers did whatever they would be doing at home, but outside the Tate Modern: sweeping, digging their gardens, playing sports... For the first time, in a city in England, the people of Bedřichovice could see one another without the walls that normally divided them. The widely publicised project From Morning till Night marked the launch of the 'Bedřichovice five-year plan'.

As part of the project, the villagers had their group photograph taken every year, the children founded the Bedřichovice News Service, the cultural centre was rebuilt and regular events were held at the Moravian Gallery in Brno. The same period saw the emergence of Bedřichovice editions (a conversation guide, agendas and calendars). Most important was the institution of a new holiday – on 3 September, the anniversary of the London expedition, of course.

2012
Dejte mi svátek — Kateřina Šedá pro tento den zaměstnala občany Bedřichovic, každou hodinu jim vyplácela minimální mzdou (48,10 Kč/hod.). Náplní práce byl odpočinek, zaměstnanci byli povinni „svědomitě vykonávat činnost od ničeho k něčemu“.

Give Me a Holiday — On this day, Kateřina Šedá employed the inhabitants of Bedřichovice, paying them the minimum wage (48.10 CZK/hour). The job consisted of resting: The employees were to 'conscientiously discharge their duties, ranging from nothing to whatever'.

2013
Soužez v chytání letků — Výtvarnice se tento rok rozhodla pro sport. Soutěžní disciplínou bylo chytání letků... Každý účastník soutěže je povinen podle svého nejlepšího přesvědčení viditelně letkovat a zahálet; stálo v propozicích.

Thumb-twiddling Competition — That year, the artist went for sport. The discipline was thumb-twiddling: "Competitors must do their level best to do nothing, twiddling their thumbs or sitting on their hands for all to see," it said in the rulebook.

2014
Přilet pečených holubů — V Bedřichovicích proběhly volby, kterých se zúčastnily i děti. Každý si mohl založit vlastní stranu, nebo podpořit program svého souseda.

Foot's Paradise — Elections were held in Bedřichovice, with the children also involved. Anyone could start up their own party or get behind a neighbour's.

2015
Bedřichovice nad Temží: rekonstrukce návsi — Během předchozích akcí se prokázalo, že obci chybí společný prostor. Ideou rekonstrukce návsi bylo přenést Londýn do Bedřichovic natrvalo. Prostor před kulturním domem byl inspirován nábřežím Temže, stojí zde londýnská telefonní budka, londýnské lavičky. Během akcí měli lidé možnost uvidět nejen sami sebe, ale i svoje místo v jiném světě. Celoroční příprava na každou z pěti částí projektu měla obyvatelé Bedřichovic motivovat k překonání vlastních hranic a tím probudit trvalou změnu v jejich chování; vysvětluje Kateřina Šedá.

Dne 3. září 2015 se z obce definitivně staly Bedřichovice nad Temží. Máte je před sebou.

Bedřichovice upon Thames: Reconstruction of the Village Square — Previous events had shown that the village needed a common space, which it lacked. The idea behind rebuilding the village square was to bring London to Bedřichovice for good. Inspired by the Thames embankment, the area in front of the cultural centre was embellished with a red phone box and some typical London benches. During the event, people could see in a new light not only who they were, but also their place in the scheme of things. The yearlong preparations for each of the project's five parts were to motivate the people of Bedřichovice to cut across their own boundaries and thereby awaken a permanent transformation in the ways they behave," as Kateřina Šedá explained.

On 3 September 2015 the village officially became Bedřichovice upon Thames. It's right there before your eyes.

VI

Bedřichovice nad Temží Bedřichovice upon Thames	Kaplička Chapel
Londýn London	Žuráň Žuráň Hill
Šlapky Šlapky = Štapanice	Štapanice
Hraničky The Borders	Podolí
Tate Modern	Kulturní dům Cultural Centre
Státnička Main Road	Černý splav Black Weir

Bedřichovice nad Temží

Zastávek: 5

Bedřichovice nad Temží

Bedřichovice nad Temží
Ulic: 7

Bedřichovice nad Temží
Autobusových linek: 5

Bedřichovice nad Temží
Zeměpisné souřadnice: 49° 10' 49" s. š., 16° 43' 14" v. d.

MÁM TO SKUTEČNĚ ZA SEBOU?**ROZHOVOR S VÝTVARNICÍ KATEŘINOU ŠEDOU**

PŘIPRAVIL ALEŠ PALÁN

Jsi ráda, že máš práci v Bedřichovicích po pěti letech za sebou?

Ještě v srpnu jsem byla rozhodnutá, že projekt letos definitivně končí. Když jsem ale v rámci otevření návsi získala od místních Čestné občanství Bedřichovic nad Temží, hned mě napadlo, že teď skončit nemůžu. Takže v současné chvíli zvažuju, zda to mám skutečně za sebou...

Jak se obec za tu dobu proměnila? A jak se proměnilo tvé vnímání obce?

Obec se určitě proměnila jak vztahově, tak fyzicky. Každý rok jsem se snažila vytvořit akci, kde by se potkaly a intenzivně pobavily všechny generace obyvatel. Akci, kde se senior baví stejně jako šestileté dítě. Z mého pohledu je přesně tohle věc, která nejen na vesnicích chybí, neustále se opakují stejné tradiční svátky. Během těch pěti let se mi určitě podařilo řadu lidí seznámit, docílit toho, aby spolu někteří promluvíli a v neposlední řadě, aby se vůbec zjistilo, kdo v obci vlastně bydlí. Fyzicky se obec změnila radikálně: především vznikla nová londýnská návés a zrekonstruoval se kulturní dům. Obec předtím vůbec žádnou návés neměla, všechna setkávání probíhala na silnici před starým kulturním domem, kde si obyvatelé ani neměli

kam sednout. Nyní vznikl prostor, kde se může nejen potkat větší skupina lidí, ale může zajímavě trávit volný čas.

Moje vnímání obce prošlo vekou řadou proměn – od počátečního nadšení ohledně místních obyvatel, přes vystřízlivění v rámci konfliktů až po našťvanost kvůli pomluvám. Na konci jsem se dostala do stejného bodu, kde jsem začínala – převládlo nadšení, co všechno se podařilo a kolik skvělých lidí jsem potkala. Občas mám pocit, že jsem z Bedřichovic nad Temží a nikoliv z Líšně.

Většina (ne-li všechny) tvé předchozí akce se udály, snad něco proměnily, ale zůstala po nich jen vzpomínka či dokumentace. Pracovala jsi s bedřichovickou návsi i v tom smyslu, aby po akci zůstalo něco hmatatelného?

Vytvoření návsi v podstatě zhmotňuje moji původní myšlenku, aby se lidé uviděli v novém světle. Uprostřed obce najednou vznikl skutečný prostor k setkávání, což zcela logicky musí ovlivnit život místních lidí. Najednou je tu změna, kterou už nelze přehlédnout ani ignorovat, takže se razantně dotkne i těch, kteří se k mým akcím staví kriticky. V centru tak bude možné provozovat daleko více společných aktivit, rozdělat oheň, pouštět

filmy, hrát ping-pong, petangue, nebo jen tak sedět na lavičkách pod břizami. Zvolená forma návsi je z mého pohledu pro toto místo přesná. Většinu obyvatel spojuje právě to, že mají zaměstnání ve městě, proto je myšlenka přenesení města doprostřed vesnice symbolickým gestem. Doufám, že právě nová podoba náměstí bude místní motivovat ke vzniku nových činností a tradic.

Stýská se ti po Bedřichovicích už teď?

Určitě, ale doma to nesmím říkat...

